

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Кафедра слов'янської філології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор
з науково-педагогічної роботи

Олександр ГОЛОВКО

“ _____ ” _____ 2022 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

Основи видавничої справи

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Галузь знань: 03 Гуманітарні науки

Спеціальність: 035 Філологія

Освітня програма: Мова та література (російська), літературне редагування та створення контенту

Спеціалізація: 035.034 Слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша - російська

Вид дисципліни: обов'язкова

Факультет: філологічний

2022 / 2023 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою філологічного факультету
“24” червня 2022 року, протокол № 13

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: Склярова Тетяна Володимирівна, кандидат філологічних наук,
доцент ЗВО, Скубачевська Любов Олександрівна, кандидат філологічних наук, доцент ЗВО.

Програму схвалено на засіданні кафедри слов'янської філології

Протокол від “23” червня 2022 року № 1

Завідувач кафедри _____ Людмила ПЕДЧЕНКО

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми “Мова та література
(російська), літературне редагування та створення контенту”

Гарант освітньо-професійної програми

(керівник проєктної групи) _____ Тетяна ШЕХОВЦОВА

Програму погоджено науково-методичною комісією філологічного факультету

Протокол від “24” червня 2022 року №7

Голова науково-методичної комісії _____ Євгенія ЧЕКАРЕВА

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Основи видавничої справи» складена відповідно до освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми підготовки

бакалавр

спеціальності 035 Філологія

спеціалізації 035.033 Слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – польська

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни - сформувати у студентів уявлення про систему видавничої справи, структуру та зміст видавничого процесу. А також розвинути наступні зазальні та фахові компетентності.

ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 3. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово. ЗК 4. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК 5. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 6. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації

ФК 7. Здатність до збирання й аналізу, систематизації та інтерпретації мовних, літературних, фольклорних фактів, інтерпретації та перекладу тексту (залежно від обраної спеціалізації).

ФК 8. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією для розв'язання професійних завдань.

ФК 12. Здатність до організації ділової комунікації.

ФК. 15. Здатність використовувати відповідне програмне забезпечення для проведення філологічних досліджень.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни - познайомити студентів зі світовою і вітчизняною історією книговидання; сучасними видавничими процесами, основними етапами роботи з рукописом у видавництві, включаючи взаємини автора з видавництвом на всіх етапах створення книги; динамікою книговидання; особливостями книжкового ринку.

1.3. Кількість кредитів 4

1.4. Загальна кількість годин 120

1.5. Характеристика навчальної дисципліни

Обов'язкова / за вибором

Денна форма навчання		Заочна (дистанційна) форма навчання	
----------------------	--	-------------------------------------	--

Рік підготовки	
2-й	
Семестр	
4-й	
Лекції	
62 год.	
Практичні, семінарські заняття	
2 год.	
Лабораторні заняття	
Самостійна робота	
56 год.	
у тому числі індивідуальні завдання	
	год.

1.6. Заплановані результати навчання

У результаті вивчення даного курсу студент повинен знати основні реалії, терміни і поняття, необхідні для успішного засвоєння навчального матеріалу, державні стандарти з видавничої справи, основні положення авторського права; вміти самостійно працювати з науково-професійної та довідковою літературою з видавничої справи, користуватися професійною термінологією.

ПРН 1. Вільно спілкуватися з професійних питань із фахівцями та нефахівцями державною та іноземною(ими) мовами усно й письмово, використовувати їх для організації ефективної міжкультурної комунікації.

ПРН 2. Ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й систематизувати.

ПРН 3. Організовувати процес свого навчання й самоосвіти.

ПРН 4. Розуміти фундаментальні принципи буття людини, природи, суспільства.

ПРН 5. Співпрацювати з колегами, представниками інших культур та релігій, прибічниками різних політичних поглядів тощо.

ПРН 6. Використовувати інформаційні й комунікаційні технології для вирішення складних спеціалізованих задач і проблем професійної діяльності.

ПРН 8. Знати й розуміти систему мови, загальні властивості літератури як мистецтва слова, історію мови (мов) і літератури (літератур), що вивчаються, і вміти застосовувати ці знання у професійній діяльності.

ПРН 14. Використовувати мову(и), що вивчається(ються), в усній та письмовій формі, у різних жанрово-стильових різновидах і регістрах спілкування (офіційному, неофіційному, нейтральному), для розв'язання комунікативних завдань у побутовій, суспільній, навчальній, професійній, науковій сферах життя.

ПРН 18. Мати навички управління комплексними діями або проектами при розв'язанні складних проблем у професійній діяльності в галузі обраної філологічної спеціалізації та нести відповідальність за прийняття рішень у непередбачуваних умовах.

ПРН 19. Мати навички участі в наукових та/або прикладних дослідженнях у галузі філології.

ПРН. 21. Мати мовну ерудицію, володіти засобами переконання аудиторії.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Історія книговидання

Тема 1. Поняття книги

Поняття і етимологія слова «книга». Еволюція форм, змісту, функцій книги. Значення традиції в мистецтві книги. Нова змістовна і матеріальна конструкція книги 21 століття. Місце книги в новій інформаційно-комунікаційному середовищі (Інтернет і ЗМІ). Державне регулювання інноваційних процесів у видавничій сегменті ринку України.

Тема 2. Книги та бібліотеки давнини

Значення обміну інформацією в історії людської цивілізації. Історичні системи письма: пиктографія і идеографія. Клинопис і ієрогліфи, єгипетське лист. Поява алфавіту. Найдавніші матеріали для письма: камінь, дерево, метал, глина. Папірус і пергамент: технології виготовлення, особливості та коротка історія використання. Перші книги: зборів табличок, сувої, кодекси; їх будова, оформлення і зберігання. Побутування рукописного слова в Стародавньому Світі і античності: виготовлення книг, книготоргівля і її різновиди, прообраз газет, книжкові магазини і бібліотеки. Олександрійська бібліотека.

Тема 3. Книга в середні віки: від рукопису до друкарського верстата

Рукописна книга середньовіччя на арабському Сході і християнському Заході. Центри створення і поширення книг; особливості виробництва рукописної книги цього періоду. Перші бібліотеки середньовіччя. Рукописна книга в Стародавній Русі. Синайський кодекс і інші видатні манускрипти епохи середньовіччя. Канонічні і апокрифічні тексти; Септуагінта, Вульгата. Найдавніші друковані книги: ксилографії видання, Алмазна сутра. Діяльність першодрукаря Йоганна Гутенберга: суть винаходу і основні досягнення в книговидаванні. Інкунабули і палеотипи. Особливості перших друкованих книг; книжкові формати; шрифти. Видатні книговидавці Альд Мануцій і Франциск Скорина (загальна характеристика діяльності, внесок в розвиток видавничої справи).

Тема 4. Еволюція світового книговидавання в 16-20 століттях

Видатні книговидавці 16-17 ст.: Етьєн, Плант і Ельзевіра (загальна характеристика діяльності, внесок в розвиток видавничої справи). Труднощі в розвитку друкарства: спроби цензурного втручання з боку духовних і світських властей і піратські видання. Зміна оформлення книжкового корінця. Демократизація книговидавання - поява видань на мовах народів Європи (книги Ф. Рабле). Виникнення і поширення газет.

Основні віхи видавництва в 18 ст.: стиль рококо і еффуїстичний література, поширення альманахів, видання Енциклопедії Дідро і Д'Аламбера. Винахід стереотипії і поява тіпометрії.

Прогрес техніки книговидавання в 19 ст.: винахід скоропечатня і ротаційної машини, поява літографії і кольороподілу. Поняття про високу, глибоку і плоску друку. Лінотип і офсетний друк.

Вплив газетної періодики на еволюцію книги в 19 ст.: жанр фейлетону і фейлетонів роману, поширення серійних видань. Нові палітурні матеріали: коленкор, дерматин, ледерин. Малоформатні книги (покетбуки). Видатні книговидавці 19 ст. (Ф. А. Брокгауз, П. Ларусс).

Розвиток книговидавництва і книготоргівлі в 20 ст. Нові типи масових видань. Сучасні тенденції і прийоми книгорозповсюдження: феномен бестселера, «пряма» торгівля за каталогами, через книжкові клуби, Інтернет; глобалізація книготорговельного бізнесу і роль мультимедіа.

Тема 5. Історія книги на Русі і Україні з найдавніших часів до 17 століття

Пам'ятки давньоруської писемної культури: легенди на монетах і печатках, епіграф, цери, написи на дерев'яних брусках, берестяні грамоти. Поява слов'янської абетки; глаголиця і кирилиця, їх особливості та співвідношення. Перші російські рукописні книги. Рукописна книга на Русі в 13-14 ст.: особливості створення, центри розповсюдження, варіанти оформлення. Статутний і півуставного почерк.

Передумови виникнення друкарства на Русі. Діяльність Івана Федорова (характеристика основних етапів) і Петра Мстиславця. Перші російські та українські друковані книги: «Апостол», «Псалтир», «Азбука» і ін. Московський друкарський двір: пристрій, функції, продукція. Діяльність друкарні Симеона Полоцького. Російська друкована книга в 17 ст.: нові тенденції в оформленні, співвідношення друкованої та рукописної книги, асортимент продукції, ціноутворення, споживачі і поширення. Найбільш відомі книги століття: «Граматика» Мелетія

Смотрицького (1618), «Буквар» («Азбука») Василя Бурцова-Протопопова (1634), «Соборне укладення» царя Олексія Михайловича (1649).

Тема 6. Книга в Російській імперії в 18-19 ст.

Книговидання в петровську епоху: введення Цивільного шрифту, поява першої друкованої газети «Ведомости», нових друкарень і бібліотек; видавнича діяльність Василя Кіпріанова та Академії наук; нові тенденції в оформленні та асортименті друкованої продукції. Найбільш відомі книги петровського часу.

Поширення моди на альманахи в першій половині 19 ст. Професіоналізація літературної праці. Лубкова література. Видатні видавництва і видавці 19 ст.

Тема 7. Книжкова справа в Росії і Україні в 20 столітті

Діяльність об'єднання «Світ мистецтва», видавництв братів Гранат, Брокгауза-Ефрона і «Знання» (до 1917).

Книговидання в роки радянської влади: знищення і конфіскація майна недержавних видавництв і друкарень, введення жорсткої і всеохоплюючої цензури, постійне нарощування централізації, мілітаризація діяльності книжкової індустрії і ліквідація в ній ініціативи і самостійності в будь-якій формі.

Книжковий дефіцит 70-80-х рр. як прояв кризи планової та ідеологізованої книжкової промисловості в СРСР. Основні особливості повернення книговидавництва до ринкових відносин в період після розпаду Радянського Союзу.

Розділ 2. Сучасні видавничі процеси

Тема 8. Сучасний видавничий процес і авторське право

Сучасне книжкове виробництво і нові інформаційні технології. Види книжкової продукції. Основні стандарти видань, що випускаються. Електронні видання.

Світова книговидавнича система. Основні види видавництв, їх розподіл по країнах і регіонах. Основні форми міжнародного книгообміну. Міжнародна Асоціація Видавців. Основні завдання та функції ЮНЕСКО в області книжкової справи і видавничої діяльності. Видавнича діяльність ООН. Міжнародні системи стандартної нумерації видань (ISBN, ISSN).

Видавництво (видавець), його структурно-функціональний розподіл. Редакційний апарат видавництва: головний редактор, редакція, завідувач редакцією, редактор (провідний, титульний, відповідальний, науковий, спеціальний), літературний редактор, художній і технічний редактор, коректор.

Інтелектуальна власність та авторське право. Цифрові технології та інтелектуальна власність.

Тема 9. Побудова книги: основні складові та їх функціональне призначення

Структура і композиція книги: форма, зміст і місце розташування традиційних книжкових елементів. Побудова книги. Зміст. Допоміжні покажчики. Колонтитули. Примітки та коментарі. Бібліографічний апарат книги.

Тема 10. Редакційна підготовка видання

Оцінка наданого автором рукопису, визначення завдань і шляхів її доопрацювання і підготовка оригіналу до видання.

Попереднє планування і підготовка тексту до набору. Набір тексту. Цифрова обробка зображень. Форматування і підготовка до верстки. Настільні видавничі системи (НІС). Технічні вимоги до верстки.

Редагування і правка. Вимоги до редактури і коректури, різновиди редактури. Аналітично-синтетична переробка інформації: анотування і реферування як невід'ємна частина сучасного видавничого процесу.

Вивідні пристрої. Пробні відбитки і їх оцінка. Внесення виправлень. Підготовка обкладинок.

Оригінал-макети; вимоги до матеріалів, що здаються в друкарню.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		л	с	лаб	інд	ср		л	п	лаб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1												
Тема 1.	8	4				4						
Тема 2.	12	6				6						
Тема 3.	12	6				6						
Тема 4.	12	6				6						
Тема 5.	12	6				6						
Тема 6.	12	6				6						
Тема 7.	12	6				6						
Разом за розділом 1	80	40				40						
Розділ 2												
Тема 8.	13	7				6						
Тема 9.	14	7	2			5						
Тема 10.	13	8				5						
Разом за розділом 2	40	22				16						
Усього годин	120	62	2			56						

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Побудова книги: основні складові та їх функціональне призначення	2
2	Усього годин	2

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Поняття книги	4
2	Тема 2. Книги та бібліотеки давнини	8
3	Тема 3. Книга в середні віки: від рукопису до друкарського верстата	8
4	Тема 4. Еволюція світового книговидання в 16-20 століттях	5
5	Тема 5. Історія книги на Русі і Україні з найдавніших часів до 17 століття	7
6	Тема 6. Книга в Російській імперії в 18-19 ст.	8
7	Тема 7. Книжкова справа в Росії і Україні в 20 столітті	8
8	Тема 8. Сучасний видавничий процес і авторське право	8
	Разом	56

6. Індивідуальні завдання Немає

7. Методи навчання

Контрольна робота (КР), практичне заняття (П), екзамен (Е).

8. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота											Екз аме н	Сум а	
Розділ 1							Розділ 2			Конт рольна роб., передбач. навч. пл.			Ра зом
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	103				
2	2	2	2	5	5	2	2	4	4	30	60	40	100

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
		для заліку
90-100		зараховано
70-89		
50-69		
1-49		не зараховано

Критерії оцінювання контрольних робіт

Оцінка «**відмінно**» (24-30 балів) виставляється студентів за такі знання та уміння:

- повне виконання навчального завдання;
- розгорнуту, аргументовану відповідь на поставлене запитання;
- вільне володіння термінологією та чітке розуміння теоретичного матеріалу;
- правильне обґрунтування теоретичних положень прикладами;
- послідовне, логічне викладення матеріалу;
- грамотність, дотримання норм літературної мови.

Допускаються 1-2 неточності у викладі матеріалу, які не впливають на вірні в цілому висновки.

Оцінка «**добре**» (16-23 балів) виставляється за такі знання та уміння:

- неповну, але вірну й аргументовану відповідь на поставлене запитання;
- вільне володіння термінологією та чітке розуміння теоретичного матеріалу;
- правильне обґрунтування теоретичних положень прикладами;
- послідовне, логічне викладення матеріалу;
- грамотність, дотримання норм літературної мови.

Допускаються неprincipові погрішності, що стосуються перерахованих вище вимог.

Оцінка «**задовільно**» (7-15 балів) виставляється тоді, коли:

- завдання виконано частково (не менше половини);
- допущені фактичні та смислові неточності;

- теоретичні знання поверхневі, а термінологія неточна;
- матеріал викладається фрагментарно, з порушенням логічної послідовності;
- висновки не є в усьому вірними або непереконливі;
- є стилістичні та граматичні помилки.

Оцінка «незадовільно» (0-6 балів) виставляється, якщо:

- завдання не виконано, немає відповіді на поставлене запитання;
- теоретичні та практичні знання низького рівня;
- істотні помилки у вживанні термінів;
- у викладі матеріалу і аргументації відсутня логіка;
- виявлено слабе володіння нормами сучасної літературної мови.

Критерії оцінювання іспиту

Оцінка «відмінно» (30-40 балів) виставляється студенту за такі знання та уміння:

- повне виконання навчального завдання;
- розгорнуту, аргументовану відповідь на поставлене запитання;
- вільне володіння термінологією та чітке розуміння теоретичного матеріалу;
- правильне обґрунтування теоретичних положень прикладами;
- послідовне, логічне викладення матеріалу;
- грамотність, дотримання норм літературної мови.

Допускаються 1-2 неточності у викладі матеріалу, які не впливають на вірні в цілому висновки.

Оцінка «добре» (20-29 балів) виставляється за такі знання та уміння:

- неповну, але вірну і аргументовану відповідь на поставлене запитання;
- вільне володіння термінологією та чітке розуміння теоретичного матеріалу;
- правильне обґрунтування теоретичних положень прикладами;
- послідовне, логічне викладення матеріалу;
- грамотність, дотримання норм літературної мови.

Допускаються неprincipiові погрішності, що стосуються перерахованих вище вимог.

Оцінка «задовільно» (10-19 балів) виставляється тоді, коли:

- завдання виконано частково (не менше половини)
- допущені фактичні та смислові неточності;
- теоретичні знання поверхневі, а термінологія неточна;
- матеріал викладається фрагментарно, з порушенням логічної послідовності;
- висновки не в усьому вірні або непереконливі;
- є стилістичні та граматичні помилки.

Оцінка «незадовільно» (0-9 балів) виставляється, якщо:

- завдання не виконано, немає відповіді на поставлене запитання;
- теоретичні та практичні знання низького рівня;
- істотні помилки у вживанні термінів;
- у викладі матеріалу та аргументації відсутня логіка;
- виявлено слабе володіння нормами сучасної української літературної мови.

9. Рекомендована література

1. Животко А. Історія української преси / Упорядк., передм. і примітки М. Тимошика. — К.1 Наша культура і наука. 2000. — 368 с.
2. Запаско Я. Ошатність української рукописної книги. — Львів; Фенікс, 1998. — 136 с.
3. Запаско Я., Мацюк О., Стасенко В. Початки українського друкарства. — Львів: Центр Європи, 2000. — 222 с.
4. Зелінська Н. Наукове книговидання в Україні: історія та сучасний стан. — Львів; Світ, 2002. — 268 с.

5. Ісаєвич Я. Українське книговидання: витоки, розвиток, проблеми. — Львів: 1-т українознавства, 2002. — 520 с.
6. Книга і друкарство на Україні / За ред. П. Попова. — К.; Наукова думка, 1964.— 314 с.
7. Книга. Енциклопедія. — М.; БРЭ, 1999. — 800 с.
8. Михайлин І. Історія української журналістики; Підручник. — Кн. 1 . - Харків, 2000.- 278 с.
9. Низовий М. Українська статистика друку: основні етапи становлення та розвитку. — К., 2002. — 240 с.
10. Огієнко І. Історія українського друкарства / Упорядк., передм. і примітки М. Тимошика. — К.; Либідь, 1994. — 448 с.
11. Петров С. Книжкова справа в Києві. 1861 —1917. — К.; Екс-Об, 2002. - 376 с.
12. Тимошик М. Історія видавничої справи. Підручник. — 2-ге вид., виправлене. — К.; Наша культура і наука, 2007. — 496 с
13. Тимошик М. Її величність — книга; Історія видавничої справи Київського університету (1834-1999). / Передм. В. Скопенка. — К.; Наша культура і наука, 1999. — 308 с.
14. Шевченко В. Е. Художньо-технічне редагування : Тексти лекцій для студентів відділення "Видавнича справа та редагування". - К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2005. - 254 с.
15. Шевченко В.Е. Художньо-технічне оформлення видань різних видів. - Режим доступу: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1815>
16. Якимович Б. Книга, просвіта, нація. — Львів, 1996. — 306 с.

15. Інформаційні ресурси

1. <http://www.ukrbook.net>
2. <http://www.ukr-print.net>
3. <http://copyright.com.ua>
4. <http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/title4.php3>
5. <http://www-library.univer.kharkov.ua/ukr/>